

ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ

2007 - 2008 YILLIĞI

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ MÜDÜRLÜĞÜ

ISBN: 978-975-01804-3-9

KIRŞEHİR- YASSIHÖYÜK'TEN ELE GEÇEN LUVİ HİYEROGLİF YAZILI KURŞUN LEVHA

Rukiye AKDOĞAN* J. David HAWKINS**

Anadolu Medeniyetleri Müzesi eser koleksiyonuna, 2.1.2006 tarihinde, Kırşehir İli, Yassihöyük'ten satın alma yolu ile bir Luvi hiyeroglif yazılı kurşun levha dahil olmuştur¹. Kurşun levhayı müzeye getiren Metin Yetik'ten öğrendiğimize göre levhayı bulan kişi Yunus Er adlı bir şahıstır. Levhanın öneminden dolayı, bulunduğu yeri görmek gerekiyordu. 9.9.2006 tarihinde Metin Yetik ve Yunus Er ile birlikte levhanın bulunduğu yere gittik. Yunus Er levhayı Kaman-Kırşehir karayolu üzerindeki, Karahıdır Kasabası sapağında yer alan Yassihöyük Höyüğü'nün orta kısımlarında yüzeyde, katlanmış bir şekilde bulunduğunu ve daha sonra da katlanmış haldeki levhayı açtığını belirtmiştir. Metin Yetik ve Yunus Er'e böyle önemli bir eseri müzeye kazandırdıkları için teşekkür ediyoruz. Yassihöyük tescilli arkeolojik sit alanları listesinde yer almakta olup, höyükte halen tarım yapılmaktadır ve doğu eteğinde de toprak çekmek amacı ile açılan çukurlar bulunmaktadır.

Kırşehir kurşun levhası, Erken Demir Çağının Yeni Hitit dünyasından ele geçen az sayıdaki belgelerinden birisidir. Bu kurşun levha ile Anadolu'da ele geçen kurşun levhaların sayısı 7'ye yükselmiştir. 1967 yılında Kayseri-Kululu'da bulunup Kayseri Müzesi tarafından satın alınan, iktisadî-idarî içerikli 3 kurşun levha, 2 adet de parça halinde olmak üzere, T. Özgüç'ün ifadesi ile koruma ve kontrol etme imkânları daha iyi olan Ankara Arkeoloji Müzesine getirilmiştir. Ayrıca 1937 yılında, Boğazköy-Büyükale'de tek rulo halinde ve yalnız bir yüzü yazılı bir kurşun levha da bulunmuştur ve işaretlerinin iyi korunamadığı bu levhanın önemi, kurşun üzerine yazmanın Hitit İmparatorluk çağında da bilindiğini ispat etmiş olmasıdır². Anadolu dışında, Asur'da 1905 yılında yapılan kazı çalışmalarında 6 kurşun levha da ele geçmiştir³. Böylece elimizdeki levha son kırk yılın ilk benzer buluntusudur ve kurşun levhaların on üçüncüsü olma niteliğini taşımaktadır. Karaburun'un 60 km. kuzeyinde ve Çalapverdi'nin 112 km. batısında yer alan Kırşehir merkeze bağlı Yassihöyük'te bulunan levhanın bir diğer önemi de, Demir Çağının bilinen en kuzeybatısında ele geçen Luvi hiyeroglif yazıtı olmasıdır.

* Dr. Rukiye Akdoğan, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara, rkyakdogan@yahoo.com

**Prof. Dr. J. David Hawkins, Ridgmount Garden 18 A London WC 1

¹Bu makalenin yayınlanmasına olanak sağlayan Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü V. Sn. Melih Arslan'a, Müdür Yardımcıları Sn. Emel Yurttagül'e ve Sn. Nihal Tırpan'a teşekkür ediyoruz. Ayrıca ilgili depo sahipleri Sn. Zehra Taşkıran'a ve Sn. Yasemin Çuhadar'a çalışmalar sırasında gösterdikleri her türlü kolaylıktan dolayı ve büyük bir özenle levhanın temizlenmesini, okunamayan işaretlerin ortaya çıkmasını sağlayan Sn. Cengiz Özduygulu'ya teşekkürlerimizi sunuyoruz.

²Bittel 1938, 18; Özgüç 1971, 62, dip not 95

³Özgüç 1971, 61; Payne 2005, 109; Hawkins 2000, 533-555.

Kurşun levha, ince şerit halinde levha olup her iki yüzünde de hiyeroglif yazısı vardır. Baş kısmı oval şeklinde, gerisi de düz şerit olarak devam etmektedir. Kurşun levhayı bulan kişinin, kat yerlerinden açması sonucunda kat yerlerinde çatlaklar, yarılmalar olmuştur. 1,8-, 2,4-, 2,7-, 3,3- cm. aralıklarla katlı bulunan levha, ikinci ve beşinci kat yerlerinden kopmuştur. Levhanın her iki yüzünde de korozyonlu kısımlar vardır.

Kurşun levhanın ölçüleri şöyledir:

Uzunluk: 18,5 cm.

Genişlik: 2,8 cm.

Kalınlık: 1,5 mm.

Müze envanter no: 13-1-06

Transkripsiyon:

1. § 1 *á-sa₂-za-a-wa/i* DOMINUS-[ni-i] *á-mi-i tu-wa/i-ti-ia* SERVUS-
ta₄-ti-sa-wa/i tu-wa/i-sà [¹] *mu-wa/i-ta-li-i-sà* |(LOQUI) *ha+ra/i-i-ti*
 § 2 *ha-IUDEX+ra/i-wa/i* DOMINUS-*ni-i-sà á-mi-sà tu-wa/i-ti-i-sà*
 § 3 (BONUS) *sa-na-wa/i-ha-wa/i+ra/i* PUGNUS.PUGNUS-*i*
 § 4 *'ka-tu-ni-sa-ha-wa/i* |REL-*i-i'* PES-*wa/i-ti*
 § 5 *ha-IUDEX+ra/i-ti-i'-wa/i-mu-u* *272-*wa/i*[...]
2. ...
 § 6 ...] *69-*la/i/u* -[w] *a/i-wa/i*
 § 7 *á-pi-ha-wa/i tá-ti-na* |*tá-mi-na'* ARHA(-) *sa-mi-na*
 PUGNUS.PUGNUS-*i*
 § 8 |*wa/i-tu-u wa/i-ti-ia*
 § 9 *a-wa/i tá-ti-i'* |REL *wa/i-ti-ia-sa*
 § 10 |*wa/i-ta á-mu-u-ha* |*wa/i+ra/i-mi-i* COR-*tara/i-sa* INFRA-*ta* |*la-la-*
haⁱ
 § 11 CRUS₂-*nú-pa-wa/i*-¹*ta¹ tá-ti-na* |*ha+ra/i-za²-i-i'* *366²-*na-na*
 INFRA² (CAPUT) *la-i-la-ia-sà-sa*
3. § 12 *wa/i-mu-u za-ti u-sa-i tá-ti-na* |*wa/i-ti*||-*ia*
 § 13 |REL-*ti-ha-wa/i(-)za* (LOQUI) *ha+ra/i-i-sà(-a-ta)*
 § 14 (*a-ta-*) *wa/i-ta 'sà-REL-sà-ni-sà tu-wa/i+ra/i*
 § 15 *á-mu-u-wa/i-i'* |NEG₂ *nu-tara/i-wa/i*
 § 16 |*á-wa/i-ha-wa/i* OMNIS-*ma-sa-za-i'* |MAGNUS+RA/I-*ia-a-la-za*
wa/i-li-ia-si
 § 17 |*á-mi-ia-pa-wa/i* NEG₂ ¹*wa/i¹-[li]-ia-si-i*
 § 18 |*wa/i-tu-u* FEMINA-*ti-ia+ra/i(-)na-na* (INFANS) *ni-m[u]-w[a/i-za ...*
 § 15 *á-mu-u-wa/i-i'* |NEG₂ *nu-tara/i-wa/i*
 § 16 |*á-wa/i-ha-wa/i* OMNIS-*ma-sa-za-i'* |MAGNUS+RA/I-*ia-a-la-za*
wa/i-li-ia-si
 § 17 |*á-mi-ia-pa-wa/i* NEG₂ ¹*wa/i¹-[li]-ia-si-i*
 § 18 |*wa/i-tu-u* FEMINA-*ti-ia+ra/i(-)na-na* (INFANS) *ni-m[u]-w[a/i-za ...*
- 4 ...
 § 19. ...] *pa-ti-sa-ha*
 § 20 CRUS-*nú-pa-wa/i* *187(-) *ka-pa+ra/i-na-¹* ¹NEG₂ *tà-na*
 *69(-) *sà-tara/i-ti* PUGNUS.PUGNUS-*i-wa/i*
 § 21 *á-pi-wa/i-mu* |*wa/i-ti-ia-ta-a*
 § 22 |*wa/i-mu-u* 1 *257-*sa* *257-*za-i'* NEG₂ *pi-ia-ta*
 § 23 |*wa/i-mi-i* DEUS-*ni-na i-zi-i-ha*

Tercüme:

1. § 1 Efendim Tuwati'ye söyle, senin kulun Muwatali (şöyle) der:
§ 2 Efendim Tuwati hayatta(dır)
§ 3 ve iyi yaşa!
§ 4 Ve Katuni geldiği zaman,
§ 5 hayat ile bana ... kalkan ... [...
2. ...
§ 6 ...] ...'eceğim.
§ 7 Ve PUGNUS.PUGNUS yine babayı ...,
§ 8 ve ona WATIYA {2. tekil şahıs emir kipi “?”}.
§ 9 Sen babaya WATIYA'dığında,
§ 10 kendim şahsen (onu?) “aşağı indirdim” ...
§ 11 Ama şimdi babayı ... sen LAILAYASA'dın.
3. § 12 Bana burada / bu ... babayı WATIYA {2. tekil şahıs emir kipi “?”}.
§ 13 Ve söylediğin gibi (veya: devamlı söyledi).
§ 14 “Sakwisani (içine?) koydu”,
§ 15 kendim acele etmeyeceğim.
§ 16 Gel, herkesin URIYALANZA'sını översin,
§ 17 ama benimkini [öv]mez[sin (?)].
§ 18 Kadın ile ona ... çocuk[...
4. ...
§ 19 ...] ben ...'dım.
§ 20 Ama şimdi ben *69-SATARA ile ... KAPARA'yı
PUGNUS.PUGNUS'meyeceğim.
§ 21 O, bana geri WATIYA'dı
§ 22 ve bana gümüşten 1 gümüş (1 şekel gümüş) vermedi.
§ 23 Ve ben kendimi tanrı “yaptım”.

Levhanın İçeriği:

Levhanın sol tarafından metin kısmının ne kadar büyük olduğu bilinmeyen bir parçanın kaybıyla birlikte, şimdilik şöyle özetlenebilir:

Satır 1: hitap [boşluk]; satır 2-3: anlaşılması güç [boşluk]; satır 4: anlaşılması güç ve mektubun sonu. Metnin anlaşılmasız olmasının nedenlerinden ilki, levha yüzeyinin korozyona maruz kalmasından dolayı bazı okunuşların kesin olmaması; ikincisi de metne açıklık getirecek noktalarda kullanılan kelimelerin anlamlarının bilinmemesidir.

Satır 1 (§§ 1-3): Metnin, şüphesiz bir mektup olduğunun göstergesi olan hitap kısmı, özellikle d nolu Asur mektubunda⁴ kullanılan çift hitapla yakın benzerlikler gösterir ve mektubun gramerine ışık tutacak niteliktedir. §§ 4-5'te, ikinci cümlecüğün ortasındaki kırılma mektubun mesajının birinci kısmında başlar, ama ne yazık ki anlaşılır bir içerik verebilmek için yeterince açık değildir.

Satır 2 (§§ 6-12): Bu kısım §§ 7, 9, 11, 12'de adı geçen bir “baba” (*tati-*) ile ilgili olmakla beraber kullanılan kelimelerin özellikle de PUGNUS.PUGNUS (§ 7), *watiya-* (§§ 8, 9, 12) ve *lailaysa-* (§ 11) fiillerinin anlamlarının açık olmayışı, bu fiillerin geçtiği cümleleri anlaşılmasız kılmaktadır.

Satır 3 (§§ 13-18): Nispeten daha anlaşılır. §§ 16-17 eğer doğru okunuyorsa bir şikâyeti dile getiriyor.

Satır 4 (§§ 20-21): Belirsiz. PUGNUS.PUGNUS ve *watiya-* fiilleri tekrar karşımıza çıkıyor. §§ 22-23 her ne kadar açık ise de anlaşılmıyor.

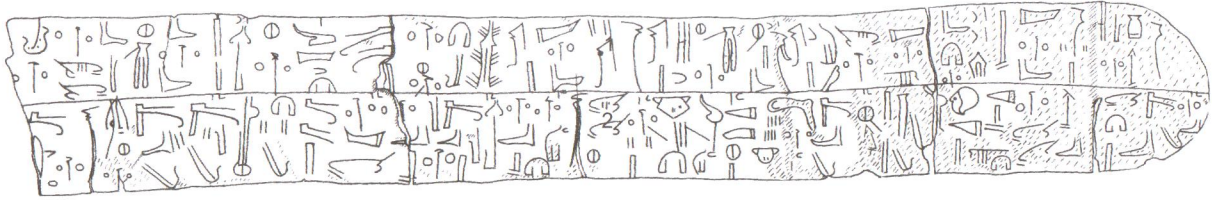
Levhanın üslûp, tarih ve tarihî çerçevesi:

Metin, Asur ve Kululu'dan çıkan diğer kurşun levhalarda kullanılan “*linear incised cursive*” (çizgisel hakkedilmiş yazı) ile yazılmıştır. Buradan da bu yazının sadece kurşun değil, tahta, deri gibi gündelik hayata dair diğer malzemelerde de standart form olarak kullanıldığını çıkarabiliriz. Bu yazının ayrıca M.Ö. 8. yy.'ın son dönemlerinde Kululu ve Sultanhan taş yazıtlarında kullanılması, D. Hawkins'in daha önceki çalışmalarında “Kululu tarzı” olarak adlandırmasına sebep olmuştu. Bu yazıtların tarihlendirmesi adı geçen hükümdarlarla, yani Tuwati ve M.Ö. 730 civarında III. Tiglat-pileser tarafından tahttan indirilen oğlu Wassurme ile ilişkilendirilerek mümkün olmuştur. Böyle bir tarih elimizdeki levha için de uygun görünüyor ve mektupta hitap edilen “efendim Tuwati” hükümdar olabilir. “Kulu Muwatali” ise alt tabakadan değil de, üst düzey bir görevli olsa gerek; aksi taktirde mektubunu — en azından anlayabildiğimiz kadarı ile — bu kadar şikayetçi bir üslûpla yazamazdı.

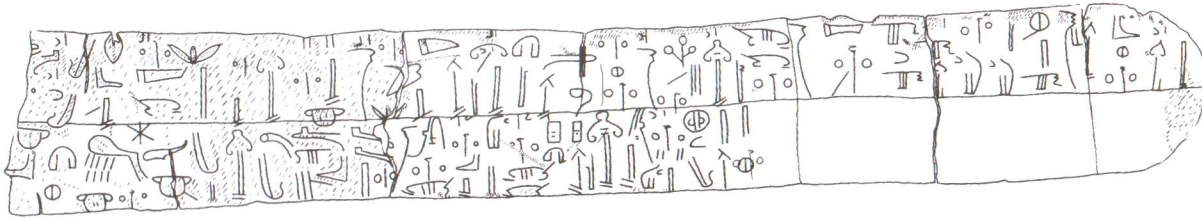
⁴ Hawkins 2000, 535, 545 vd.

KAYNAKÇA

- Alp 1969,** Alp S., “*Kululu Kazısı*”, Belleten 131, s. 414-417, Ankara.
- Bittel 1938,** Bittel K., Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft 76, “Vorläufiger Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen in Boğazköy im Jahre 1937”, s. 13-47.
- Hawkins 2000,** Hawkins D., Corpus of hieroglyphic Luwian Inscriptions, Vol. I. 2, Berlin-New York.
- Özgüç 1971,** Özgüç T., Demir Devrinde Kültepe ve Civarı, TTKY V. Seri, No. 29, Ankara.
- Payne 2005,** Payne E., “*Überlegungen zur Hieroglyphenschrift der Asur-Briefe*”, Mitteilungen der deutschen Orient-Gesellschaft zu Berlin 137, s. 109-118.

Kırşehir-Yassıhöyük'ten ele geçen Luvi hiyeroglif yazılı kurşun levha ön yüz

Kırşehir-Yassıhöyük'ten ele geçen Luvi hiyeroglif yazılı kurşun levha arka yüz